

آشنائی با نمایشنامہ نویسی

ہمراہ با تمرین

محمود ناظری

فصل دیگر

۱۳۹۱

سرشناسه :	ناظری، محمود، ۱۳۴۷ -
عنوان و نام پدیدآور :	آشنایی با نمایشنامه نویسی همراه با تمرین / محمود ناظری.
مشخصات نشر :	شیراز: فصل دیگر، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری :	۱۱۰ص: ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
شابک :	۹۷۸-۹۶۴-۹۵۶۱۶-۳-۹
قیمت :	۴۵۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی :	فیا
موضوع :	نمایشنامه نویسی
رده بندی کنگره :	۱۳۹۱ ۵۱۲/۱۶۶۱PN
رده بندی دیویی :	۸۰۸/۲
شماره کتابشناسی ملی :	۲۹۸۳۵۷۹

ناشر: فصل دیگر - شیراز
نوبت چاپ: اول ۱۳۹۱
صفحه آرا: مریم شجاعی فر
اخذ مجوز: ۱۳۸۴
شمارگان: ۱۰۰۰
بها: ۴۵۰۰ تومان

فهرست

۵	 مقدمه
۹	 نمایشنامه چیست؟
۲۱	 طرح
۲۳	 کشمکش (جدل)
۲۹	 ساختار طرح و داستان و نقشه ساختار آن
۳۷	 سکون و تجاوز به سکون ، اوج
۴۱	 کاراکتر -یک- تعاریف، ویژگیها، پرداخت
۵۳	 کاراکتر -دو- هویت ، تحلیل، انواع کاراکتر
۶۵	 کاراکتر -سه- تحول و دگرگونی، نامگذاری
۷۳	 گفتگو -یک- توضیح و تعاریف
۸۳	 گفتگو -دو- انواع، هویدا سازی
۹۳	 گفتگو -سه- ایماژ ، زبان در نمایشنامه های نو
۱۰۳	 اطلاع رسانی - تشریح و آشکار سازی

مقدمه

نمایشنامه، یکی از عناصر مهم و آغازین هنر نمایش یا تئاتر است. در کنار نمایشنامه، دیگر عناصری همچون بازیگری، صحنه و نورپردازی، کارگردانی، چهره‌پردازی یا گریم و لباس، همچنین تماشاگر، تماشاخانه یا محل تئاتر، تشکیل دهنده یک نمایش می‌باشند. نمایشنامه، متنی ادبی و در عین حال نمایشی است که معمولاً وجود دارد و از پیش توسط نمایشنامه‌نویس نگاشته می‌شود و گاه به صورت بداهه به دست عوامل نمایش پرداخته شده و یا ایده‌ای است که در طول اجرا و تمرین گروه‌های کارگاهی تئاتر شکل می‌گیرد. در این دوره، سعی بر آن است که به نمایشنامه از پیش نوشته شده، یعنی دارای پرداخت کامل توجه کنیم و اصول کلی و پذیرفته شده آن را بررسی نموده و توضیح دهیم. نمایشنامه‌نویسی، از یک منظر، همچون دیگر مدیوم‌های ادبی، در طول زمان دستخوش تطوّر، تحوّل، نوآوری، بدعت‌ها، ابتکارها گشته و با توجه به سبک‌های گوناگون ادبی و همین‌طور گونه‌های مختلف ادبیات نمایشی، دارای شاخه‌های مختلفی است.

مسلماً شناخت کافی نسبت به عناصر و عوامل نمایشنامه که مورد توافق جمیع یا اغلب منتقدان و کارشناسان ادبیات نمایشی بوده و لازمه ورود به ساخت آن و سپس مرحله تغییرات و ابتکارات و ... می‌باشد، ضروری است.

همان‌طور که در سطور قبل آمد، نمایشنامه خود یکی از عناصر هنر نمایش می‌باشد و از آن جا که نمایشنامه برای اجرای تئاتری، توسط بازیگران، بر صحنه (با توجه به تفاوت‌های گوناگون صحنه و سالن تئاتر ...) اجرا می‌گردد و گاه و اغلب با عناصر دیگر تلفیق و همراه می‌شود، توسط نمایشنامه‌نویس نوشته می‌شود، متنی است که به تنهایی و خود به خود کافی نیست. اگر چه نمایشنامه‌های بسیاری چاپ و منتشر می‌شوند، و خواندن آنها نیز بسیار لذت‌بخش، یا آموزنده و تأثیرگذار است، باید گفت آنچه هدف نهایی نمایشنامه‌نویس است، و آن چه ملکه ذهن او می‌گردد، اجرای زنده

آن برای تماشاگران است.

در اینجا لازم است به این نکته اشاره شود که نمایشنامه‌هایی هم نیز در طول تاریخ ادبیات نمایش وجود داشته‌اند و دارند که به آن‌ها «نمایشنامه‌های خواندنی» گفته می‌شود. بدین معنی که نویسنده آن، متن را کمتر با در نظر گرفتن امکان اجرایی و نمایشی آن نگاشته است و بیشتر مملو از صناعات ادبی و یا کارکردهای فنی روی کاغذ و غیرقابل اجرایی است. با اینحال نمایشنامه‌های خوب بسیاری هم وجود دارند که علاوه بر قابلیت‌های اجرایی و نمایشی، خواندنی هم هستند و در نوع خود، آنچنان قوی و مؤثر می‌باشند که توسط خواننده تجسم می‌شوند، و گاه خواندن آن بر اجراهای متوسط نیز ارجح می‌باشد. اگر چه خواندن هر نمایشنامه نسبتاً خوبی نسبت به تماشای اجرای ضعیف آن ارجح می‌باشد. علاوه بر این می‌توان گفت بسیاری از نمایشنامه‌های ماندگار نیز بدلائل کمبود امکانات صحنه‌ای و بودجه‌ای یا عدم وجود ظرفیتهای لازم و ویژگیهای عرفی یا فرهنگی و سیاسی وقت در برخی جوامع به زمره آثار صرفاً خواندنی می‌پیوندند.

این واقعیت که نمایشنامه، تا پیش از اجرای صحنه‌ای و نمایشی، کامل نیست و به هدف خود نائل نیامده است، ما را به این حقیقت رهنمون می‌سازد که نمایشنامه نویسی، آمیزه‌ای از فن و هنر است و البته نکته مهم اینکه، نه تنها در عرصه نمایشنامه‌نویسی، بلکه در دیگر فرم‌هایی همچون شعر، موسیقی، نقاشی، داستان نویسی و غیره، تنها آشنایی و شناخت و تسلط بر فنون و اصول و مباحث تئوریک باعث خلق یک اثر هنری ارزنده نمی‌شود. ناگفته پیداست، علاوه بر اینها و علاوه بر استعداد، میزان آگاهی، شناخت، دردمندی، هوشیاری، عمق ذهنی و فکری، اندیشمندی و دلسوزی و دغدغه‌گری آفرینشگر هنریست که به کارش اصالت، روح و عمق و ارزش می‌بخشد. جدای از این مسئله، و از آنجا که نمایشنامه بخشی از هنر نمایش یا تئاتر است لازم است نمایشنامه نویسی از چند و چون بعمل آمدن تئاتری یک متن، آگاهی و شناخت وافر و مؤثری داشته باشد. درک حال و هوا و فضای تئاتری. شامل همه عناصر تشکیل دهنده آن، برای هرچه نمایشی‌تر کردن متن، لازم است و بیش از همه اینها، توجه به عنصر زنده یعنی حضور تماشاگر، و عقل و چشم مشاهده‌گرا، بر نمایشنامه نویسی فرض

مسلم قلمداد می‌شود. بی‌تماشاگر، تئاتر شکل نمی‌گیرد و کامل نیست و از همین منظر توجه به مخاطب و نوع تعامل گروه با اوست که سبک حماسی (اپیک) یا سبک برشتی پایه ریزی و قوام یافته است و برخی بر لزوم دخالت موثر تماشاگر در حین اجرای نمایش و یا ایجاد حس مشارکتش با نمایش تاکید داشته اند.